

акта дозволяє по-новому осмислити місце невідної особи в системі публічного адміністрування, коли категорія адресата виходить за межі вузького процесуального розуміння та набуває значення універсальної функційної конструкції адміністративного права.

Адресат у розумінні Закону України «Про адміністративну процедуру» визначається як особа, питання про право, свободу чи законний інтерес або обов'язок якої вирішується в адміністративному акті. У цьому контексті адресат є центральною фігурою адміністративного провадження, оскільки саме на нього спрямовані юридичні наслідки діяльності адміністративного органу. Адміністративно-правовий статус адресата має публічно-правову природу та формується в межах взаємодії з адміністративним органом. Така взаємодія відбувається на основі норм адміністративного права та забезпечує реалізацію функцій публічного адміністрування. Відтак адресат є носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків у системі адміністративно-правових відносин.

Процедурний аспект адміністративно-правового статусу адресата полягає в його обов'язковому залученні до адміністративного провадження та належному інформуванні про всі його стадії. Адміністративний орган зобов'язаний повідомити адресата про початок провадження, його підстави та можливі юридичні наслідки. У разі невідомості особи застосовуються засоби публічного оголошення, що забезпечують відкритість і доступність процедур. Такий підхід гарантує дотримання принципів належного публічного адміністрування та процесуальної справедливості. Адресат у цьому разі є активним учасником адміністративного провадження, а не лише об'єктом владного впливу.

Матеріально-правовий аспект адміністративно-правового статусу адресата виявляється у змісті адміністративного акта, який визначає права та обов'язки особи. Адміністративний акт може покладати на адресата обов'язок діяти або утримуватися від певних дій. У цьому сенсі адресат є суб'єктом виконання адміністративного акта та безпосереднім носієм його юридичних наслідків. Така конструкція підкреслює, що адресат є ключовим елементом

механізму реалізації норм адміністративного права. Водночас адміністративний орган через адміністративний акт здійснює вплив на поведінку адресата.

Примусовий аспект адміністративно-правового статусу адресата пов'язаний із можливістю застосування заходів адміністративного примусу в разі невиконання адміністративного законодавства. Адміністративний орган наділений повноваженнями забезпечувати виконання своїх рішень через застосування передбачених законом примусових заходів. У цьому контексті адресат є суб'єктом, до якого можуть бути застосовані заходи примусового впливу з метою забезпечення правопорядку. Такий примусовий елемент є невід'ємною складовою функціонування системи публічного адміністрування. Він забезпечує ефективність реалізації адміністративно-правових норм і стабільність правопорядку.

У ширшому доктринальному розумінні категорія адресата має охоплювати всіх осіб, які перебувають під впливом адміністративних органів. Тоді, по-перше, предметом адміністративного права стають суспільні відносини, що виникають між адміністративними органами та адресатами. По-друге, адресат – це особа, на яку здійснюється вплив адміністративного органу на основі норм адміністративного права. Такий підхід дозволяє розглядати адресата як універсальну категорію, що відображає функційну спрямованість публічного адміністрування. У цьому контексті адресат стає ключовим елементом всієї системи адміністративного права.

Список використаних джерел

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. *Законодавство України. Верховна Рада України*. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20>

2. Загальне адміністративне право України: просто зрозуміло : навчальний посібник / за заг. ред. В. Галунька. 2026. 64 с.

3. Фелик В. І., Галунько В. В., Шишка Р. Б., Воробей П. А., Фелик О. В. Адміністративний орган. *Dura lex, sed lex: юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 6. С. 155–161. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-6/32>

4. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін.; за заг. ред. В. Галунька, В. Фелика. Вид. 5-те. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 700 с.

5. Галуцько В., Фелік О., Берлач А., Іванищук А. та ін. Сучасна адміністративістика. Курс лекцій: навчальний посібник / за заг. ред. В. Галуцька. Київ: Видавництво «Люд-мила», 2025. 152 с.

Мельник Роман Сергійович,
директор наукової школи
адміністративного та німецького права
Maksut Narikbayev University, доктор
юридичних наук, професор

ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА СУДОЧИНСТВА. ВЗАЄМОВІДАЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА СУДОЧИНСТВА

Реалії такі, що великою рідкістю для судових актів є посилання на наукові статті, монографії або їх використання суддями у процесі ухвалення рішень. Це стосується й науково-практичних коментарів, згадування про які не часто трапляється в рішеннях судів, хоча, здавалося б, хіба не для того вони готуються, щоб закласти наукову основу для постанов або ухвал судів. Схожа ситуація і з навчальною літературою з права, яка, на жаль, не завжди «обтяжена» розбором судових актів. Отак і живемо: судочинство «вариться» у своєму казані, а юридична наука – у своєму. Ніхто нікому не заважає, але й не допомагає.

Певні причини, що пояснюють відсутність взаємодії між професорами та суддями, криються не лише в історичній площині, а й у тому, що чинні нормативно-правові акти не містять системних і зрозумілих механізмів узаємодії науковців і суддів. Узаємодія між наукою та судочинством є лише там, де є активні та ініціативні люди, які підтримують такі контакти. Очевидно, що за подібних вихідних умов важко розраховувати на те, що всі суди будуть однаковою мірою залучені до науково-юридичної комунікації.

Досвід Німеччини: інституційна взаємодія

У цьому сенсі цікавим видається досвід Німеччини, де постійна та системна взаємодія між науковцями та суддями (судами) є важливою передумовою для підвищення рівня як судочинства, так і юридичної науки, а разом із нею – і юридичної освіти.

Із цією метою в § 16 Положення про адміністративні суди встановлено, що «суддями за сумісництвом вищого адміністративного суду землі та адміністративного суду можуть бути призначені на визначений строк не менше двох років, але не більше строку їхньої діяльності за місцем основної роботи, або призначені довічно судді інших судів, а також штатні професори права» [1, с. 247].

Завдяки подібному рішенням законодавця професори права отримали офіційну можливість брати участь у здійсненні правосуддя в адміністративних справах у складі судових колегій судів апеляційної інстанції, що забезпечило системну взаємодію юридичної науки та практики. Спільна робота професійних суддів і професорів позитивно вплинула і на рівень довіри суддів до висновків і положень юридичної доктрини, які професори «принесли» до зали судових засідань.

Доказом сформульованого висновку є той факт, що вищі федеральні суди Німеччини надзвичайно часто у своїх рішеннях не просто використовують, а й прямо посиляються на наукові праці, застосовуючи їх при обґрунтуванні ухвалених судових актів.

Так, одне з проведених досліджень, у рамках якого було проаналізовано нерепрезентативну випадкову вибірку рішень з офіційного збірника Федерального адміністративного суду, показало, що у 73 зі 100 рішень суду наявні прямі посилання на наукові праці з правової тематики [2, с. 508]

Очевидно, що на рівні чинного законодавства ніщо не заважає й нашим суддям використовувати наукову літературу під час ухвалення рішень у справі, цитуючи її в судових актах.

Відповідальність науки та проблема якості

Певну частку відповідальності за «ігнорування» суддями положень юридичної доктрини несуть і самі науковці, оскільки результати їхньої наукової творчості далеко не завжди витримують перевірку практикою. Зрозуміло, це не означає, що всі наукові висновки мають прямо корелювати з практикою здійснення правосуддя. Ми розуміємо, що частина наукових концепцій

належить до фундаментальної юридичної науки, і тому їх безпосереднє застосування в судах не можливе.

Однак далеко не всі наукові розвідки стосуються фундаментальних питань. Значна кількість наукових і навчальних матеріалів мають цілком практичний характер, але, на жаль, не досягають належного рівня. Щоб переконатися в цьому, достатньо погортати підручники з адміністративного права або адміністративного процесу та звернути увагу на обсяг судової практики, використаної в їх підготовці.

Ця практика або відсутня взагалі, або представлена в край незначному обсязі. Така ж ситуація і з науковими публікаціями, автори яких не завжди спускаються до рівня детального аналізу судових позицій, обмежуючись питаннями класифікацій, групування та іншими абстрактними міркуваннями. При цьому ми не закликаємо перетворювати навчальну та наукову літературу на методичні рекомендації із правозастосування. Ідеться про інше – про те, що підручник має навчати майбутнього юриста реального застосування права, заснованого на міцному фундаменті юридичної доктрини. Тому потрібна постійна взаємодія між науковою думкою та судовою практикою, особливо з найбільш значущих питань права.

Обговорення судових актів і принцип «*jura novit curia*»

Розбір судових актів на сторінках юридичної літератури важливий і для того, щоб судді могли знаходити в наукових публікаціях нові, інші погляди на рішення.

Юриспруденція – це мистецтво аргументації та обґрунтування, тому кожен юрист має бути зацікавлений у розширенні своїх аргументативних навичок. Що частіше і глибше ми обговорюватимемо чинні судові акти – обґрунтовано, всебічно, науково, – то швидше зможемо підняти на новий рівень як юридичну науку, так і практику правозастосування.

Досить часто як пояснення відсутності діалогу між професорами та суддями наводять відомий принцип *jura novit curia* («суд знає закони»). Посилаючись на нього стверджують, що суддя не потребує наукової допомоги

професора, оформленої, наприклад, у вигляді науково-юридичного висновку, оскільки має достатню кваліфікацію, щоб самостійно зрозуміти та застосувати право. На наш погляд, логічна помилка подібних міркувань – у підміні понять. Використання судом науково-юридичного висновку не свідчить про некомпетентність судді. Знання права та залучення наукової думки – це різні аспекти, кожен з яких впливає на якість правосуддя.

Якщо виходити з того, що головна мета здійснення правосуддя – ухвалення справедливого рішення, заснованого на законі, то цього можна досягти лише через застосування максимально повного аналізу всіх аспектів справи – як фактичних, так і правових.

Отже, поєднання принципу *jura novit curia* з позицією, викладеною в науково-юридичному висновку, дозволяє досягти «кумулятивного ефекту», спрямованого на підвищення рівня довіри до судового акта з боку учасників процесу та суспільства.

За допомогою системної взаємодії між наукою та практикою, заснованої на довірі та професіоналізмі, можна досягти набагато кращих результатів, ніж діючи поодиночі, в «паралельних світах». Щодо цього ми повністю погоджуємося з проф. А. Баумайстером, який в одному зі своїх публічних виступів стверджував, що розум – це не індивідуальна величина. Окремо взята людина здатна лише суб'єктивно інтерпретувати об'єктивно існуюче. Тому, якщо немає комунікації, немає спільного пошуку та діалогу, й індивідуально знайдений результат часто виявляється помилковим.

Висновок: до постійної взаємодії

Отже, підсумовуючи можна стверджувати, що тісна та системна взаємодія юридичної науки й судочинства є не лише бажаною, а й необхідною. Важко навести аргументи, які могли б свідчити про протилежне. Тому всім нам слід прагнути до подібної взаємодії, використовувати її для подальшого розвитку української юридичної думки, а також для підвищення якості та ефективності здійснення правосуддя.

Список використаних джерел

1. Збірник законодавчих актів окремих держав з адміністративної юстиції. Алмати, 2012.

2. Thomas Mann / Roman Melnyk (Hg.) Funktionsbedingungen der Dritten Gewalt. Universitätsverlag Göttingen, 2021.

Горінов Павло Валерійович,
декан соціально-гуманітарного факультету, професор кафедри права
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент, заслужений працівник соціальної сфери
України, ORCID : 0000-0002-8294-2784

АДМІНІСТРАТИВНІ АКТИ ТА ФАКТИЧНІ ДІЇ В СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Молодіжна політика є одним із пріоритетних векторів розвитку держави, оскільки саме молоде покоління формує людський капітал, що визначає економічну, соціальну та культурну стабільність суспільства. Результативність цієї політики значною мірою зумовлюється узгодженістю функціонування інструментів публічного адміністрування, які встановлюють права та обов'язки молоді. У практичній площині провідне значення мають індивідуальні адміністративні акти, що безпосередньо впливають на правовий статус конкретних осіб. Водночас функціонує розгалужена система фактичних дій, спрямованих на забезпечення організаційних і технічних передумов для прийняття відповідних рішень.

На доктринальному рівні Б. Мельниченко дійшла висновку, що визначальною формою реалізації владних повноважень суб'єктів публічного адміністрування є адміністративний акт. Його тлумачать не лише як формалізований документ, а передусім як вольове рішення, що ухвалене в межах компетенції відповідного органу та здатне породжувати юридичні наслідки. Адміністративні акти поділяються на нормативні, індивідуальні, акти-дії та адміністративні угоди з акцентом на їх відмінностях і особливостях правової природи. Наголошується, що ухвалення адміністративного акта є процедурною формою публічного адміністрування, яка забезпечує впорядкування та